

Tällä hetkellä käydään kiivasta keskustelua kotimaisten tiedelehtien rahoituksen turvaamisesta. Tiedelehtien tulot ovat vähentyneet avoimeen julkaisemiseen siirryttäessä, mutta korvaavia tulonlähteitä ei ole löytynyt. Tieteellisten seurain valtuuskunnan nimeämä työryhmä onkin syksyllä 2023 laatinut ehdotuksen, jossa kotimaisten tiedelehtien rahoitus turvattaisiin tutkimusorganisaatioiden myöntämällä avoimen julkaisemisen avustuksilla. Avustusten määrä perustuisi tiedelehdissä julkaistujen avointen artikkelien määrään, ja ne jakaisi TSV perinteisten julkaisuavustusten jakoprosessin rinnalla.

Mikäli työryhmän ehdotus hyväksytään, tilanne olisi tutkijan, tiedeyhteisön ja laajemmin koko suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta ihanteellinen. Avoin julkaiseminen mahdollistaa tieteellisen tiedon laajan ja nopean leviämisen, ja tämän avoimuuden hinnan kustantamiseen osallistuisivat ne erilaiset Suomessa toimivat tutkimuslaitokset, joissa tutkijat työskentelevät. Mikäli ehdotuksen kaltainen malli ei toteudu, toimituksissa kautta maan saadaan taas ihmetellä, mistä rahat tiedelehden toimittamiseen.

126-vuotiaalla *Virittäjällä* on vanhastaan ollut hyvin sitoutunut tilaajakunta. ”Virittäjää lukematon suomen kielen opiskelija on luonnottomuus” on Lauri Hakuliselta lainattu lausahdus, jolla nuoret opiskelijapolvet on saatu värvättyä fennistiseen yhteisprojektiin – ja siis *Virittäjän* tilaajiksi – jo opintojensa alusta saakka. Mutta ovatko luonnonlait muuttuneet?

*Virittäjällä* on paljon opiskelijatilauksia, ja jokavuotisten tilaajakampanjoiden myötä uusia tilaajia on saatu kiitettävästi. On kuitenkin myönnettävä, että ymmärrän sellaistaakin opiskelijaa, joka ei innostu alansa tiedelehden tilaamisesta tilanteessa, jossa lehden sisältö on käytännössä avoimesti saatavilla (ja jossa hallitus leikkaa opiskelijoiden tukia). Monet nykyiset ja tulevaisuuden opiskelijat ovat myös eläneet varsin erilaisessa mediatodellisuudessa kuin aiemmat *Virittäjän* tilaajakunnat. Siinä missä monille meistä postiluukusta rapsahtava päivälehti tai ovimatolle humpsahtava *Aku Ankka* ovat olleet arjen perusrutiineja – lehtitilaukset osa sitä lapsuudesta aikuisuuteen kulkevaa jatkumoa, jossa identiteettejä ja intressejä on kehitelty ja ilmaistu –, avoimen digitaalisen todellisuuden kasvaneiden suhde lehtitilauksiin on välttämättä erilainen. Matka *Aku Ankasta Virittäjään* oli 1990-luvulla suhteellisen lyhyt; matka avoimen lehden selailusta maksullisen lehden tilaajaksi 2020-luvulla paljon pitempi.

*Virittäjän* kaltaisten kotimaisten tiedejulkaisujen tulevaisuuden ei tulisikaan riippua lehden tilausmäärästä. Tilanne on vääjäämättä muuttunut ja lehden rahoittamisen mallit ajateltava perusteellisesti uudelleen. Tervehdin ilolla TSV:n työryhmän ehdotusta ja toivon, että tutkimusorganisaatiot jakaisivat avoimen julkaisemisen kustannusten vastuuta. Fennistinen yhteisö voi olla elävä ja sitoutunut myös avoimen julkaisemisen kaudella, mutta vain, jos sen toimintaedellytykset taataan.

Laura Visapää